

بررسی نقش حسابداری مدیریت در پیاده‌سازی و ارزیابی اثربخشی سیستم‌های مدیریت ریسک (ERS) در شرکت‌های بزرگ صنعتی ایران.

مریم فراهانی

کارشناسی ارشد، گروه حسابداری، دانشکده مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، ایران

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی نقش حسابداری مدیریت در پیاده‌سازی و ارزیابی اثربخشی سیستم‌های مدیریت ریسک در شرکت‌های بزرگ صنعتی ایران انجام شده است. در محیط پرنوسان اقتصادی و رقابتی امروز، شناسایی، سنجش و مدیریت ریسک‌ها برای بقا و رشد سازمان‌ها از اهمیت حیاتی برخوردار است. حسابداری مدیریت به عنوان ابزاری استراتژیک، اطلاعات لازم را برای تصمیم‌گیری‌های مرتبط با ریسک فراهم می‌آورد. این پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی و کاربردی است که با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی اسناد علمی موجود به گردآوری اطلاعات پرداخته است. یافته‌های اولیه نشان می‌دهد که حسابداری مدیریت با ارائه گزارش‌های تحلیلی، شاخص‌های عملکردی و ابزارهای کنترل، نقش کلیدی در فرآیندهای شناسایی، ارزیابی، پاسخ‌دهی و پایش ریسک ایفا می‌کند. این نقش به طور مستقیم بر اثربخشی سیستم‌های مدیریت ریسک، به ویژه در شرکت‌های بزرگ صنعتی ایران که با ریسک‌های پیچیده‌ای مواجه هستند، تأثیرگذار است. نتایج این مطالعه می‌تواند به مدیران و ذی‌نفعان در بهبود فرآیندهای مدیریت ریسک و بهره‌گیری بهینه از ظرفیت‌های حسابداری مدیریت کمک شایانی نماید.

واژگان کلیدی: حسابداری مدیریت، مدیریت ریسک، پیاده‌سازی، ارزیابی اثربخشی، شرکت‌های صنعتی ایران.

مقدمه

در دنیای کسب و کار امروز که با تغییرات سریع، عدم قطعیت های فزاینده و فشارهای رقابتی بی وقفه همراه است، سازمان ها، به ویژه شرکت های بزرگ صنعتی، همواره در معرض انواع گوناگونی از ریسک ها قرار دارند. این ریسک ها می توانند از جنس مالی، عملیاتی، استراتژیک، اعتباری یا حتی شهرتی باشند و در صورت عدم مدیریت صحیح، توانایی تأمین اهداف سازمانی و حتی بقای شرکت را به شدت تحت تأثیر قرار دهند. از همین رو، مدیریت ریسک به عنوان یک دیسیپلین حیاتی و جزء لاینفک حکمرانی شرکتی، بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است. پیاده سازی سیستم های مدیریت ریسک جامع و اثربخش، امروزه نه تنها یک انتخاب، بلکه ضرورتی برای تضمین ثبات و پایداری فعالیت های اقتصادی محسوب می شود (پورا احمدی و فرساد امان الهی، ۱۴۰۰؛ ص ۷۵).

حسابداری مدیریت، به عنوان شاخه ای از علم حسابداری که به ارائه اطلاعات مالی و غیرمالی برای تصمیم گیری های داخلی مدیران می پردازد، پتانسیل بالایی در پشتیبانی از فرآیندهای مدیریت ریسک دارد. این اطلاعات، شامل تحلیل های هزینه-فایده، بودجه بندی، ارزیابی عملکرد و گزارش دهی های هدفمند، می تواند به مدیران در شناسایی دقیق تر ریسک ها، ارزیابی کمی و کیفی آن ها، انتخاب استراتژی های مناسب برای مقابله با ریسک و در نهایت، پایش مستمر و ارزیابی اثربخشی اقدامات صورت گرفته یاری رساند. به عنوان مثال، شاخص های مالی ارائه شده توسط حسابداری مدیریت می توانند به عنوان معیاری برای ارزیابی ریسک های مالی و عملیاتی عمل کنند و در تصمیم گیری های سرمایه گذاری و تأمین مالی نقش بسزایی داشته باشند (ابراهیمی و همکاران، ۱۴۰۱؛ ص ۱۳۵).

با وجود اهمیت فزاینده مدیریت ریسک در فضای کسب و کار ایران و تأکید پژوهش های متعدد بر نقش ابزارهای حسابداری در فرآیندهای تصمیم گیری مدیران (احمدزاده و همکاران، ۱۴۰۲؛ ص ۲۱۵)، خلأ پژوهشی قابل توجهی در خصوص نقش حسابداری مدیریت در پیاده سازی و ارزیابی اثربخشی سیستم های مدیریت ریسک، به ویژه در شرکت های بزرگ صنعتی کشور مشاهده می شود. بسیاری از پژوهش های پیشین بر جنبه های مجزای مدیریت ریسک یا حسابداری مدیریت تمرکز داشته اند، در حالی که تعامل و هم افزایی این دو حوزه کمتر مورد توجه قرار گرفته است. همچنین، مطالعات اندکی به بررسی عمیق چگونگی بهره گیری از ظرفیت های حسابداری مدیریت در تقویت سیستم های مدیریت ریسک در شرکت های صنعتی ایران پرداخته اند. این در حالی است که شرکت های بزرگ صنعتی به دلیل ماهیت فعالیت هایشان، با طیف وسیعی از ریسک های پیچیده و چندلایه مواجه اند و نیازمند رویکردی جامع و یکپارچه برای مدیریت آن ها هستند. در همین راستا، پرسش های اساسی مطرح می شود: حسابداری مدیریت از چه سازوکارهایی برای شناسایی و ارزیابی ریسک ها در شرکت های بزرگ صنعتی بهره می گیرد؟ چگونه می توان از ابزارهای حسابداری مدیریت برای پایش مستمر و ارزیابی اثربخشی سیستم های مدیریت ریسک استفاده کرد؟ و چه عواملی بر میزان اثربخشی این همکاری تأثیرگذار هستند؟ پاسخ گویی به این پرسش ها می تواند افق های جدیدی را پیش روی مدیران و پژوهشگران حوزه حسابداری و مدیریت ریسک بگشاید و راهکارهای عملی برای ارتقای کیفیت فرآیندهای مدیریت ریسک در شرکت های صنعتی کشور ارائه دهد. این پژوهش تلاش دارد با پرداختن به این موضوعات، بخشی از این خلأ پژوهشی را پر کند و دریچه ای نو به سوی درک عمیق تر از تعامل حسابداری مدیریت و مدیریت ریسک بگشاید.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

در این بخش، ابتدا به تشریح مبانی نظری مرتبط با حسابداری مدیریت و مدیریت ریسک پرداخته می‌شود و سپس، خلاصه‌ای از مطالعات پیشین (داخلی و خارجی) در زمینه ارتباط این دو حوزه ارائه می‌گردد تا چارچوبی جامع برای درک موضوع پژوهش فراهم آید.

حسابداری مدیریت

حسابداری مدیریت سیستمی است که اطلاعات مالی و غیرمالی را برای استفاده مدیران در فرآیندهای برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری، کنترل و ارزیابی عملکرد تهیه و ارائه می‌کند. هدف اصلی آن، کمک به مدیران در بهبود اثربخشی و کارایی عملیات سازمان است. ابزارهای حسابداری مدیریت شامل بودجه‌بندی، بهایابی استاندارد، تحلیل نقطه سر به سر، بهایابی فعالیت‌محور و کارت امتیازی متوازن، می‌توانند بینش‌های ارزشمندی را در مورد وضعیت مالی و عملیاتی شرکت فراهم آورند (نیکب همت و همکاران، ۱۴۰۰؛ ص ۴۶۰). این اطلاعات برای مدیریت منابع، کاهش هزینه‌ها و بهینه‌سازی فرآیندها حیاتی هستند و پایه و اساس بسیاری از تصمیمات استراتژیک را تشکیل می‌دهند.

مدیریت ریسک

مدیریت ریسک فرآیند شناسایی، ارزیابی، اولویت‌بندی و کنترل ریسک‌ها به منظور کاهش، نظارت و مدیریت احتمال وقوع یا تأثیر رویدادهای نامطلوب است. هدف نهایی آن، به حداقل رساندن تأثیرات منفی ریسک بر اهداف سازمانی است. این فرآیند معمولاً شامل مراحل زیر است: شناسایی ریسک، تجزیه و تحلیل ریسک (ارزیابی احتمال و تأثیر)، ارزیابی ریسک، پاسخ به ریسک (پذیرش، اجتناب، انتقال یا کاهش) و پایش و بازنگری ریسک (عارف منش و همکاران، ۱۴۰۱). پیاده‌سازی یک سیستم مدیریت ریسک جامع نیازمند تعهد از سطوح بالای مدیریتی و فرهنگ‌سازی در کل سازمان است.

نقش حسابداری مدیریت در مدیریت ریسک

حسابداری مدیریت با فراهم آوردن داده‌ها و تحلیل‌های مرتبط، در تمام مراحل فرآیند مدیریت ریسک نقشی محوری ایفا می‌کند:

- شناسایی ریسک: گزارش‌های بودجه و مقایسه آن با عملکرد واقعی، می‌تواند انحرافات و پتانسیل‌های ریسک را نمایان سازد.
- ارزیابی ریسک: شاخص‌های مالی مانند نسبت‌های نقدینگی، سودآوری و اهرمی، ابزارهای کمی برای ارزیابی شدت و تأثیر ریسک‌ها فراهم می‌کنند (محمد شریفی و همکاران، ۱۴۰۰؛ ص ۴۴۲).
- پاسخ‌دهی به ریسک: تحلیل‌های هزینه-فایده و تصمیم‌گیری بر اساس اطلاعات حسابداری، به انتخاب بهترین استراتژی‌های کاهش یا انتقال ریسک کمک می‌کند.
- پایش و ارزیابی اثربخشی: گزارش‌های عملکردی و داشبوردهای مدیریت، امکان رصد مستمر وضعیت ریسک و اثربخشی برنامه‌های مدیریت ریسک را فراهم می‌آورند (کاوه و سلیم، ۱۴۰۱؛ ص ۱۳۰).

پیشینه پژوهش

مطالعات متعددی به بررسی ارتباط حسابداری مدیریت و مدیریت ریسک پرداخته‌اند. در زمینه داخلی، پژوهش‌هایی به نقش حسابداری مدیریت در ارتقای کیفیت گزارشگری مالی و تأثیر آن بر ریسک شرکت‌ها اشاره دارند. به عنوان مثال، برخی تحقیقات بر نقش حسابداری مدیریت در کنترل داخلی و کاهش ریسک‌های عملیاتی در شرکت‌های صنعتی تمرکز کرده‌اند. ابراهیمی و همکاران (۱۴۰۱؛ ص ۱۲۰) در مطالعه خود به رابطه بین بی‌اطمینانی‌های مدیریتی و کارایی

تصمیمات سرمایه‌گذاری و تأمین مالی اشاره کرده‌اند که به طور غیرمستقیم بر ریسک شرکت‌ها اثرگذار است. مرانی و همکاران (۱۴۰۰؛ ص ۲۹۰) نیز تأثیر قدرت مدیرعامل و مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر حساسیت سرمایه‌گذاری به وجه نقد را در شرکت‌های بورسی بررسی کرده‌اند که می‌تواند در تحلیل ریسک‌های سرمایه‌گذاری مفید باشد.

در عرصه بین‌المللی نیز، پژوهشگران به تأثیر سازوکارهای حسابداری مدیریت بر فرآیندهای مدیریت ریسک سازمانی (ERM) و عملکرد شرکت پرداخته‌اند. سابلا و همکاران^۱ (۲۰۲۱) در پژوهش خود، ارتباط میان شیوه‌های مدیریت کیفیت و عملکرد سازمانی را بررسی کرده‌اند که در چارچوب حسابداری مدیریت می‌تواند به بهبود کنترل ریسک منجر شود. چودهوری و همکاران^۲ (۲۰۲۳) نیز به نقش مدیران عامل قدرتمند و کارایی سرمایه‌گذاری پرداخته‌اند که به طور ضمنی مدیریت ریسک سرمایه‌گذاری را نیز در بر می‌گیرد. همچنین، کو و همکاران^۳ (۲۰۲۱) به بررسی مسئولیت اجتماعی شرکت، مدیریت ریسک سازمانی و مدیریت سود واقعی با شواهد حاصل از اعتماد مدیریتی پرداخته‌اند که لایه‌های جدیدی از ارتباط بین این حوزه‌ها را آشکار می‌سازد. تامیمی^۴ (۲۰۲۱) نیز نقش حسابرسی داخلی در مدیریت ریسک را از منظر مدیران ریسک در بخش بانکداری بررسی کرده است که با توجه به ارتباط حسابرسی داخلی با حسابداری مدیریت، بینش‌های مهمی را ارائه می‌دهد.

جدول (۱-۱) خلاصه پیشینه پژوهش

محقق/سال	عنوان/موضوع	روش پژوهش	متغیرهای اصلی	یافته اصلی
چودهوری و همکاران (۲۰۲۳)	قدرت مدیران عامل و کارایی سرمایه‌گذاری	کتابخانه‌ای	قدرت مدیرعامل، کارایی سرمایه‌گذاری	مدیران عامل قدرتمند بر کارایی سرمایه‌گذاری و مدیریت ریسک سرمایه‌گذاری تأثیر دارند
کو و همکاران (۲۰۲۱)	مسئولیت اجتماعی شرکت، مدیریت ریسک سازمانی و مدیریت سود واقعی	کتابخانه‌ای	مسئولیت اجتماعی، مدیریت ریسک، مدیریت سود	بین مسئولیت اجتماعی، مدیریت ریسک و مدیریت سود رابطه معناداری وجود دارد
سابلا و همکاران (۲۰۲۱)	شیوه‌های مدیریت کیفیت و عملکرد سازمانی	کتابخانه‌ای	مدیریت کیفیت، عملکرد سازمانی	شیوه‌های مدیریت کیفیت بر عملکرد سازمانی تأثیر مثبت دارند و می‌توانند کنترل ریسک را بهبود بخشند
تامیمی (۲۰۲۱)	نقش حسابرسی داخلی در مدیریت ریسک	کتابخانه‌ای	حسابرسی داخلی، مدیریت ریسک	حسابرسی داخلی نقش مهمی در مدیریت ریسک سازمانی ایفا می‌کند

^۱ Sabella et al.

^۲ Chowdhury

^۳ Kuo

^۴ Tamimi

بی اطمینانی مدیران به طور غیرمستقیم بر ریسک شرکتها اثرگذار است	بی اطمینانی مدیریتی، کارایی سرمایه گذاری، کارایی تأمین مالی	کتابخانه‌ای	بی اطمینانی مدیران و کارایی تصمیمات سرمایه گذاری و تأمین مالی	ابراهیمی و همکاران (۱۴۰۱)
اعتماد به نفس مدیریتی نقش تعدیل کننده‌ای در رابطه بین مدیریت ریسک و مدیریت سود دارد	مسئولیت اجتماعی، مدیریت ریسک، مدیریت سود، اعتماد به نفس مدیریتی	کتابخانه‌ای	مسئولیت اجتماعی، مدیریت ریسک سازمانی و مدیریت سود واقعی	کاوه و سلیم (۱۴۰۱)
مدیریت ریسک سازمانی نقش تعدیل کننده‌ای در رابطه بین تأمین مالی و مدیریت سود دارد	مدیریت ریسک سازمانی، تأمین مالی خارجی، مدیریت سود	کتابخانه‌ای	تأثیر مدیریت ریسک سازمانی بر رابطه تأمین مالی خارجی و مدیریت سود	پورا احمدی و فرساد (۱۴۰۰)
قدرت مدیرعامل و ارتباطات سیاسی بر حساسیت سرمایه گذاری به وجه نقد تأثیرگذار هستند	قدرت مدیرعامل، ارتباطات سیاسی، حساسیت سرمایه گذاری	کتابخانه‌ای	قدرت مدیرعامل، ارتباطات سیاسی و حساسیت سرمایه گذاری به وجه نقد	مرانی و همکاران (۱۴۰۰)
قدرت مدیرعامل و کیفیت حساسی بر معیارهای عملکردی شرکتها تأثیر معناداری دارند	قدرت مدیرعامل، کیفیت حساسی، عملکرد مالی	کتابخانه‌ای	قدرت مدیرعامل، کیفیت حساسی و معیارهای ارزیابی عملکرد	نیکبخت و همکاران (۱۴۰۰)

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، از نوع کاربردی محسوب می‌شود؛ زیرا نتایج آن می‌تواند به طور مستقیم در بهبود فرآیندهای پیاده‌سازی و ارزیابی اثربخشی سیستم‌های مدیریت ریسک در شرکت‌های بزرگ صنعتی ایران مورد استفاده قرار گیرد. از نظر ماهیت، روش این پژوهش توصیفی-تحلیلی است. به این معنا که با تشریح مفاهیم و روابط میان حسابداری مدیریت و مدیریت ریسک، به تجزیه و تحلیل نقش‌ها و تأثیرات آن‌ها بر یکدیگر می‌پردازد. روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش، کتابخانه‌ای است. اطلاعات مورد نیاز از طریق مطالعه دقیق و جامع کتب، مقالات علمی-پژوهشی، پایان‌نامه‌ها و گزارش‌های تحقیقاتی مرتبط با موضوع پژوهش گردآوری شده است. تمرکز بر منابع به‌روز و آکادمیک، اعتبار و جامعیت تحلیل‌ها را تضمین می‌کند.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات نیز عمدتاً بر پایه تحلیل محتوا و استنتاج منطقی استوار است. بدین صورت که پس از جمع‌آوری و خلاصه‌برداری از مطالب مرتبط، این اطلاعات دسته‌بندی شده و روابط منطقی بین مفاهیم حسابداری مدیریت و مولفه‌های سیستم‌های مدیریت ریسک، با هدف تبیین نقش حسابداری مدیریت در هر مرحله از پیاده‌سازی و ارزیابی اثربخشی این سیستم‌ها، مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد.

یافته‌ها

در این بخش، یافته‌های پژوهش بر اساس تحلیل محتوای منابع علمی موجود و با تأکید بر نقش حسابداری مدیریت در هر یک از مراحل پیاده‌سازی و ارزیابی اثربخشی سیستم‌های مدیریت ریسک در شرکت‌های بزرگ صنعتی ایران ارائه می‌گردد. حسابداری مدیریت، با ارائه ابزارها و اطلاعات تحلیلی دقیق، به طور قابل توجهی به بهبود کارایی این سیستم‌ها کمک می‌کند.

جدول (۱-۲) نقش حسابداری مدیریت در مراحل چهارگانه مدیریت ریسک

مرحله مدیریت ریسک	ابزار حسابداری مدیریت	نوع اطلاعات	کاربرد در مدیریت ریسک	منبع
شناسایی ریسک	گزارش انحراف از بودجه و تحلیل واریانس	مقایسه بودجه با عملکرد واقعی	شناسایی زودهنگام انحرافات و پتانسیل‌های ریسک	اورعی (۱۴۰۳)
شناسایی ریسک	تحلیل نقطه سر به سر	تحلیل حجم سودآوری	شناسایی ریسک‌های مرتبط با حجم فروش و قیمت‌گذاری	نیکبخت و همکاران (۱۴۰۰)
ارزیابی ریسک	نسبت‌های نقدینگی (جاری و آنی)	شاخص‌های کمی	سنجش ریسک نقدینگی و توانایی پرداخت تعهدات	محمدشریفی و همکاران (۱۴۰۰)
ارزیابی ریسک	نسبت‌های سودآوری (حاشیه سود ناخالص و خالص)	شاخص‌های کمی	ارزیابی توانایی شرکت در کسب سود و پایداری عملیاتی	عارف منش و همکاران (۱۴۰۱)
ارزیابی ریسک	نسبت‌های اهرمی (بدهی به حقوق صاحبان سهام)	شاخص‌های کمی	سنجش ریسک مالی و اعتباری	محمدشریفی و همکاران (۱۴۰۰)
پاسخ‌دهی به ریسک	تحلیل هزینه-فایده	مقایسه هزینه و منفعت گزینه‌ها	انتخاب بهینه‌ترین استراتژی کاهش،	کو و همکاران (۲۰۲۲)

انتقال یا پذیرش				
ریسک				
پاسخ‌دهی به ریسک	بودجه‌بندی سرمایه‌ای	جریان‌های نقدی تنزیل‌شده	تصمیم‌گیری درباره سرمایه‌گذاری‌های کاهش ریسک	ابراهیمی و همکاران (۱۴۰۱)
پایش و ارزیابی اثربخشی	داشبوردهای عملکردی	گزارش‌های مستمر و شاخص‌های کلیدی	رصد مستمر وضعیت ریسک و پیشرفت برنامه‌های مدیریت ریسک	کاوه و سلیم (۱۴۰۱)
پایش و ارزیابی اثربخشی	سیستم گزارش‌دهی انحرافات	مقایسه عملکرد با اهداف	شناسایی نقاط ضعف و بهبود مستمر سیستم	کاوه و سلیم (۱۴۰۱)
پایش و ارزیابی اثربخشی	کارت امتیازی متوازن	شاخص‌های مالی و غیرمالی	ارزیابی جامع اثربخشی مدیریت ریسک از ابعاد مختلف	همکاران (۱۴۰۰)

نقش حسابداری مدیریت در شناسایی ریسک

اطلاعات حسابداری مدیریت، مانند گزارش‌های انحراف از بودجه و تحلیل واریانس‌ها، ابزارهای قدرتمندی برای شناسایی زود هنگام ریسک‌ها فراهم می‌آورد. به عنوان مثال، انحرافات قابل توجه از هزینه‌های استاندارد یا درآمدهای پیش‌بینی‌شده، می‌تواند نشانه‌ای از ریسک‌های عملیاتی یا بازار باشد (اورعی، ۱۴۰۳؛ ص ۱۵۰). همچنین، تحلیل نقطه سر به سر، مدیران را در شناسایی ریسک‌های مرتبط با حجم فروش و قیمت‌گذاری یاری می‌کند.

نقش حسابداری مدیریت در ارزیابی ریسک

حسابداری مدیریت شاخص‌های مالی کمی را برای ارزیابی ریسک‌ها ارائه می‌دهد. نسبت‌های مالی مانند نسبت‌های نقدینگی (جاری، آنی)، سودآوری (حاشیه سود ناخالص و خالص) و اهرمی (بدهی به حقوق صاحبان سهام)، ابزاری برای سنجش ریسک‌های مالی و اعتباری هستند (محمد شریفی و همکاران، ۱۴۰۰؛ ص ۴۴۵). این شاخص‌ها به مدیران امکان می‌دهند تا شدت و احتمال تأثیر ریسک‌ها را به صورت عددی ارزیابی کنند و بر اساس آن، اولویت‌بندی مناسبی برای ریسک‌ها انجام دهند (عارف منش و همکاران، ۱۴۰۱).

نقش حسابداری مدیریت در پاسخ‌دهی به ریسک

در مرحله پاسخ‌دهی به ریسک، حسابداری مدیریت با ارائه تحلیل‌های هزینه-فایده برای گزینه‌های مختلف، به مدیران در انتخاب بهترین استراتژی یاری می‌رساند. مثلاً، در تصمیم‌گیری برای کاهش ریسک تولید از طریق سرمایه‌گذاری در تکنولوژی جدید یا خرید بیمه، تحلیل‌های حسابداری مدیریت می‌تواند هزینه و فایده هر گزینه را به وضوح نشان دهد (کو و همکاران، ۲۰۲۲). این تحلیل‌ها، انتخاب را بر پایه اطلاعات مالی مستدل قرار می‌دهند.

نقش حسابداری مدیریت در پایش و ارزیابی اثربخشی سیستم‌های مدیریت ریسک

ابزارهای گزارش دهی و کنترل حسابداری مدیریت، مانند داشبوردهای عملکردی و سیستم های گزارش دهی انحرافات، امکان پایش مستمر ریسک ها و اثربخشی اقدامات مدیریتی را فراهم می آورند. از طریق این گزارش ها، مدیران می توانند پیشرفت در کاهش ریسک ها را رصد کرده و در صورت نیاز، تعدیلات لازم را در برنامه های خود اعمال کنند. ارزیابی اثربخشی سیستم مدیریت ریسک نیز با مقایسه نتایج به دست آمده با اهداف تعیین شده، و با استفاده از شاخص های عملکردی حسابداری مدیریت صورت می گیرد (کاوه و سلیم، ۱۴۰۱؛ ص ۱۴۰). این فرآیند چرخه ای، به بهبود مداوم سیستم مدیریت ریسک منجر می شود.

تأثیر بر اثربخشی کلی سیستم های مدیریت ریسک

در نهایت، هم افزایی بین حسابداری مدیریت و مدیریت ریسک، به افزایش اثربخشی کلی سیستم های مدیریت ریسک در شرکت های بزرگ صنعتی ایران منجر می شود. با دسترسی به اطلاعات دقیق و بهنگام، مدیران می توانند تصمیمات آگاهانه تری بگیرند، از بروز بحران ها جلوگیری کنند و فرصت های رشد را در محیط های پرریسک شناسایی و از آن ها بهره برداری نمایند (چودهوری و همکاران، ۲۰۲۳). این رویکرد، نه تنها ریسک های مالی را کاهش می دهد، بلکه بر عملکرد کلی و پایداری شرکت نیز تأثیر مثبتی دارد.

بحث و نتیجه گیری

با توجه به یافته های این پژوهش، نقش حسابداری مدیریت در پیاده سازی و ارزیابی اثربخشی سیستم های مدیریت ریسک در شرکت های بزرگ صنعتی ایران نقشی حیاتی و غیرقابل انکار است. حسابداری مدیریت نه تنها با فراهم آوردن اطلاعات دقیق و بهنگام به فرآیندهای شناسایی و ارزیابی ریسک کمک می کند، بلکه در انتخاب راهبردهای پاسخ دهی به ریسک و پایش مستمر اثربخشی آن ها نیز مشارکت فعالی دارد. یافته های ما با تحقیقات پیشین داخلی و خارجی که بر اهمیت اطلاعات در تصمیم گیری های ریسک تأکید دارند، همسو است. به عنوان مثال، مطالعاتی نظیر ابراهیمی و همکاران (۱۴۰۱) و عارف منش و همکاران (۱۴۰۱) به طور مشابه نشان داده اند که کیفیت اطلاعات مالی و مدیریتی، نقش تعیین کننده ای در قابلیت شرکت ها برای مدیریت مؤثر ریسک ها ایفا می کند. این همسویی، اعتبار نتایج حاضر را تقویت می نماید.

در شرکت های بزرگ صنعتی ایران، که با چالش هایی نظیر نوسانات اقتصادی، تحریم ها و پیچیدگی های داخلی مواجه اند، استفاده از ابزارهای حسابداری مدیریت برای تحلیل ریسک های عملیاتی، مالی و استراتژیک از اهمیت بالایی برخوردار است. قابلیت حسابداری مدیریت در کمی سازی ریسک ها و تبدیل آن ها به داده های قابل اندازه گیری، به مدیران امکان می دهد تا دیدگاه جامع تری نسبت به پرتفوی ریسک شرکت داشته باشند. این امر نه تنها به کاهش احتمال وقوع رویدادهای نامطلوب کمک می کند، بلکه شرکت ها را در مسیر دستیابی به اهداف استراتژیک خود یاری می رساند.

به طور خلاصه، حسابداری مدیریت به عنوان یک بازوی اطلاعاتی قدرتمند، نه تنها بستری برای پیاده سازی موفق سیستم های مدیریت ریسک فراهم می کند، بلکه با ارائه سازوکارهای پایش و گزارش دهی، ابزاری مطمئن برای ارزیابی مستمر و بهبود اثربخشی این سیستم ها در اختیار مدیران قرار می دهد. این هم افزایی، پایداری و تاب آوری شرکت های صنعتی ایران را در برابر ناملازمات محیطی افزایش می بخشد.

پیشنهادات

بر اساس یافته های این پژوهش، پیشنهادات کاربردی و پژوهشی زیر ارائه می گردد:

پیشنهادات کاربردی

- یکپارچه سازی سیستم ها: شرکت های بزرگ صنعتی ایران باید به سمت یکپارچه سازی کامل سیستم های حسابداری مدیریت و مدیریت ریسک حرکت کنند تا جریان اطلاعات بین این دو حوزه روان تر و کارآمدتر شود.
- توسعه ابزارهای کمی سازی ریسک: مدیران حسابداری مدیریت باید در توسعه و به کارگیری ابزارهای پیشرفته تر برای کمی سازی ریسک های غیرمالی (مانند ریسک های عملیاتی و استراتژیک) نقش فعال تری ایفا کنند.
- آموزش و توانمندسازی: آموزش مستمر کارکنان و مدیران در خصوص ارتباط حسابداری مدیریت و مدیریت ریسک، به افزایش درک و مهارت آن ها در استفاده از اطلاعات برای تصمیم گیری های مرتبط با ریسک کمک خواهد کرد.
- استفاده از فناوری: بهره گیری از فناوری های نوین مانند هوش تجاری و تحلیل داده ها در حسابداری مدیریت، می تواند به ارائه گزارش های ریسک جامع تر و بهنگام تر منجر شود.

پیشنهادات برای پژوهش های آتی

- مطالعات موردی عمیق: انجام مطالعات موردی تفصیلی در چند شرکت بزرگ صنعتی ایران برای بررسی دقیق تر چگونگی پیاده سازی و نقش حسابداری مدیریت در مدیریت ریسک.
- نقش عوامل تعدیل کننده: بررسی نقش عوامل تعدیل کننده مانند فرهنگ سازمانی، ساختار حکمرانی شرکتی و اندازه شرکت در رابطه بین حسابداری مدیریت و اثربخشی مدیریت ریسک.
- بررسی پیامدهای عملکردی: تحلیل کمی تأثیر اثربخشی سیستم های مدیریت ریسک که توسط حسابداری مدیریت پشتیبانی می شوند، بر عملکرد مالی و غیرمالی شرکت ها.

محدودیت ها

- این پژوهش، همانند هر مطالعه علمی دیگری، با محدودیت هایی مواجه بوده است که ذکر آن ها می تواند به درک بهتر نتایج و جهت دهی به پژوهش های آتی کمک کند.
- محدودیت دسترسی به داده های عملیاتی: به دلیل ماهیت کتابخانه ای پژوهش، دسترسی مستقیم به داده های عملیاتی و محرمانه شرکت ها برای تحلیل های کمی عمیق تر امکان پذیر نبود.
- ماهیت تحلیلی-توصیفی: این پژوهش عمدتاً بر تحلیل نظری و توصیفی متکی بوده و فاقد بررسی های میدانی گسترده (مانند پرسشنامه یا مصاحبه) است که می توانست ابعاد جدیدی از موضوع را آشکار سازد.
- تنوع صنایع: شرکت های صنعتی ایران دارای تنوع بالایی در ساختار، اندازه و ماهیت ریسک ها هستند. تمرکز کلی بر "شرکت های بزرگ صنعتی" ممکن است برخی تفاوت های جزئی را در نقش حسابداری مدیریت نادیده گرفته باشد.

منابع

۱. ابراهیمی، آیت الله؛ سلگی، محمد؛ وجودی نوبخت، آرمین؛ موسوی، مجید. (۱۴۰۱). بیش اطمینانی مدیران و کارایی تصمیمات سرمایه گذاری و تأمین مالی. پژوهش های راهبردی بودجه و مالیه، ۳(۳)، ۱۳۵-۱۶۷.
۲. احمدزاده، محمدامین؛ مرادی، محسن؛ مستقیمی، محمودرضا. (۱۴۰۲). تبیین ارتباط چابکی استراتژیک با مؤلفه های تمایلات رفتاری مشتریان شرکت بیمه آسیا. علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد، ۲۰(۴)، ۲۱۳-۲۴۰. doi: ۱۰.۲۲۰۶۷/social.۲۰۲۴.۷۹۶۸۴.۱۲۶۰
۳. اورعی، مریم. (۱۴۰۳). نقش حسابداری در شناسایی و مدیریت ریسک های مالی. بیستمین کنفرانس ملی اقتصاد، مدیریت و حسابداری، شیروان. <https://civilica.com/doc/۲۱۹۱۰۴۲>

۴. پوراحمدی، محمدحسین؛ فرساد امان الهی، غلامرضا. (۱۴۰۰). تأثیر مدیریت ریسک سازمانی بر رابطه بین تأمین مالی خارجی و مدیریت سود. پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۳(۴۹)، ۷۳-۹۵.
۵. صابرمهانی، معصومه؛ نیکبخت، محمدرضا؛ دلدار، مصطفی. (۱۴۰۰). آزمون اثربخشی تمرکز مشتری بر سرعت تعدیل نگهداشت وجه نقد در بورس اوراق بهادار تهران. راهبرد مدیریت مالی، ۹(۱)، ۵۵-۷۸. doi: ۱۰.۲۲۰۵۱/jfm.۲۰۱۹.۲۳۲۶۴.۱۸۶۴
۶. کاوه، مجتبی؛ سالمی، غلامرضا. (۱۴۰۱). رابطه مسئولیت اجتماعی شرکت، مدیریت ریسک سازمانی و مدیریت سود واقعی با نقش تعدیل گری اعتمادبه نفس مدیریتی. چشم انداز حسابداری و مدیریت، ۵(۵۸)، ۱۲۷-۱۴۷.
۷. مرانی، فاطمه؛ صالحی، اله کرم؛ جرجرزاده، علیرضا؛ کعب عمیر، احمد. (۱۴۰۰). بررسی تأثیر قدرت مدیرعامل، ارتباطات سیاسی و مسئولیت پذیری اجتماعی بر حساسیت سرمایه گذاری به وجه نقد در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. اقتصاد مالیف ۱۵(۴)، ۲۸۵-۳۰۸.
۸. نیکبخت، محمدرضا؛ جهان دوست مرغوب، مهران؛ ویسی حصار، ثریا. (۱۴۰۰). قدرت مدیرعامل، کیفیت حسابرسی و معیارهای ارزیابی عملکرد مالی شرکت ها. دانش حسابرسی، ۲۱(۴)، ۴۵۴-۴۸۶.

Reference

۱. Agus Setiawan, A. H. M., & Soepriyanto, G. (۲۰۲۱). The Analysis of the Effect of Internal Audit, IT Capability and CRO Role in the Enterprise Risk Management Implementation on Firm Performance Moderated by Listed Status among Indonesian State-Owned Enterprises. *8th International Conference on New Ideas in Management, Economics & Accounting*, ۱۹-۲۱ March ۲۰۲۱.
۲. Arefmanesh, Z., Arefmanesh, Z., & Shokohi, H. (۲۰۲۲). Firm Risk Management and Firm Performance by the Role of Competitive Advantage and Financial Literacy. *Financial Accounting and Auditing Research*, ۱۴(۵۴), ۷۹-۱۰۰.
۳. Bavarsad, B., Jaldani, S., & Ghezelbash, H. (۲۰۲۲). Investigating the mediating role of social entrepreneurship for social and human capital to affect operational performance. *Transformation Management Journal*, ۱۳(۲), ۱۵۷-۱۸۴.
۴. Chowdhury, M. R. U., Xie, F., & Hasan, M. M. (۲۰۲۳). Powerful CEOs and investment efficiency. *Global Finance Journal*, ۵۸, ۱۰۰۸۸۶.
۵. Kuo, Y. F., Lin, Y. M., & Chien, H. F. (۲۰۲۱). Corporate Social Responsibility, Enterprise Risk Management, and Real Earnings Management: Evidence from Managerial Confidence. *Finance Research Letters*, ۴۱(۱۰۱۸۰۵), ۱-۵۱.
۶. Liu, Y., Gan, H., & Karim, K. (۲۰۲۱). The effectiveness of chief financial officer board membership in improving corporate investment efficiency. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, ۵۷(۲), ۴۸۷-۵۲۱.
۷. Lo, H-C., & Shiah-Hou, S-R. (۲۰۲۲). The effect of CEO power on overinvestment. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, ۵۹(۱), ۲۳-۶۳. DOI: ۱۰.۱۰۰۷/s۱۱۱۵۶-۰۲۲-۰۱۰۶۰-۰.
۸. Sabella, A., Kashou, R., & Omran, O. (۲۰۲۱). Quality management practices and their relationship to organizational performance. *International Journal of Operations & Production Management*, ۳۴(۱۲), ۱۴۸۷-۱۵۰۵.

۹. Tamimi, O. (۲۰۲۱). The Role of Internal Audit in Risk Management from the Perspective of Risk Managers in the Banking Sector. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, ۱۵(۲), ۱۱۴-۱۲۹. doi:۱۰,۱۴۴۵۳/aabfj.v۱۵i۲,۸
۱۰. Wolcott, S. K., & Sargent, M. (۲۰۲۱). Critical thinking in accounting education: Status and call to action. *Journal of Accounting Education*, ۵۶.
۱۱. mohammad sharifi, nikoo, nabavi chashmi, seyed ali, yadollahzade tabari, naser ali. "The Role of Enterprise Risk Management on Firm Performance in the Merger and Acquisition Process Using Heckman's Two-Stage Model." *Financial Engineering and Portfolio Management*, vol. ۱۲, no. ۴۶, ۲۰۲۱, pp. ۴۳۵-۴۴۸.